

TEDENSKA PRILOGA

PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Trst 26. febr. 1950

Št. 7 - Leto II.

JUGOSLAVIJA

in IV. zasedanje generalne skupščine OZN

II.

Delegacije so ta angleški korak različno komentirale. Eni so rekli, da so Angleži to storili iz oportunističnih razlogov, ker so pravkar zaključili s CSR trgovski in finančni sporazum, po katerem naj bi Anglija razen drugega prejela tudi osem milijonov funtov za nacionalizirano angleško imetje v CSR. Drugi pa so rekli, da Angleži špekulirajo na nasprotja med Sovjetsko zvezo in ZDA. Naj bo kakor koli že, angleška izjava je bila v splošnem tako nepriljubljena, da so čez nekaj dni Angleži sami razširili vesti, da bodo tudi oni v drugem glasovanju dali svoj glas Jugoslaviji, «če ne bo izbrana že v prvem glasovanju».

Tudi francoska delegacija je sprva govorila, da bi bilo nerodno glasovati za FLRJ, ker bi to bilo proti volji vseh držav sovjetskega bloka, čeprav je v isti sapi izjavljala novinarjem, kako je jugoslovanska kandidatura simpatična. Pod pritiskom vse močnejšega splošnega razpoloženja v korist Jugoslavije pa se je tudi Schuman podvil in izjavil tisku, da bo tudi francoska delegacija glasovala za Jugoslavijo.

Delegacije sovjetskega bloka, predvsem pa sovjetska delegacija, niso krile svoje jeze zaradi tega, ker je imela jugoslovanska kandidatura čedalje več pristašev. Čeprav so delegacije sovjetskega bloka videle na vsakem koraku, da priljubljenost jugoslovanske delegacije sleherni dan bolj raste, in čeprav je bilo že teden dni po otvoritvi zasedanja skoraj gotovo, da bo Jugoslavija izbrana v Varnostni svet, so si vendar stavile za nalogo, da to onemogočijo, če pa to ni mogoče, pa da vsaj izkoristijo tudi to priliko, da čimbolj očrnilo Jugoslavijo.

Na čelo te gonje se je postavila sovjetska delegacija. Splošno mnenje je bilo, da je sovjetska delegacija štela med svoje glavne naloge, če že ne prav za prvo nalogo, napore, da se onemogoči izvolitev FLR Jugoslavije v Varnostni svet. Ukrepi, ki jih je v tem času podvzerala sovjetska delegacija v

New Yorku in sovjetska vlada v vzhodni Evropi, so tako mnenje popolnoma upravičevali.

Kmalu po Raikovem procesu v Budimpešti je Sovjetska zveza prva enostransko prekinila pakt o prijateljstvu in vzajemni pomoči z Jugoslavijo. Ostale dežele vzhodne Evrope so kmalu nato storile isto. Njihov cilj je bil, prestrašiti bojazljivce, kako je baje «stvar zelo resna», kako Sovjetska zveza ne bo trpela, da bi se kdor koli vmešal v njeno «interesno sfero», kako je baje Jugoslavija osamljena, kot jesenski list na veji, in kako so ji prav za prav dnevi že šteti. Toda pokazalo se je, da so se prestrašili le bojazljivci iz sovjetskega bloka. Pri miroljubnih ljudeh pa je ugled FLR Jugoslavije in njene delegacije na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN le še porasel.

Sovjetska delegacija je v New Yorku izdelala dve taktiki, dve vrsti gesel za borbo proti jugoslovanski kandidaturi za Varnostni svet. Ena vrsta gesel je bila namenjena naprednemu svetu, druga pa reakcionarjem in kapitalističnim tekmečem. Naprednim je sovjetska delegacija klicala: «Cujte, ti ne pridipravi, izpustili bodo najbolj krvavega neprijatelja jugoslovanskih narodov, samo da bi si pridobili glasove južno-ameriških držav, ki so znane po katolištvu».

Ali: «Poglejte, v svoji protisovjetski politiki grete ti odpačniki tako daleč, da se do kraja mečete v objem ameriškim imperialistom in jim ni dovolj, da so jim že večkrat prodali in prepredali vsa bogastva svoje dežele». Ali: «Kar pogledajte jih, prodance, Nič ne zardevajo, ko jih bodo izvolili kapitalisti». Ali: «Njihova kandidatura je gola provokacija. Hočejo tja samo za to, da bi delali zgago, da bi onemogočali vsak napor za pomirjenje v svetu in da bi prenesli protisovjetsko gonjo tudi v Varnostni svet». Ali: «...ker niso mogli tega doseči doslej, rinejo zdaj v Varnostni svet, da bi tudi tam zanetili baklo vojne. Mi pa hočemo mir in lojalno sodelovanje v OZN. Zato je dolžnost vsakega naprednega človeka, da se bori proti temu, da bi Jugoslovani razbijali OZN».

Newyorški «Daily Worker» je v tem odigral «iz dolžnosti in zavesti» vlogo glavnega trobentača sovjetske delegacije «na lico mesta». 1. oktobra 1949 je pisal ta list, da je «State Department izbral Jugoslavijo za Varnostni svet brez dvoma zato, da bi Titova skupina vsako vprašanje z različni izmišljotinami zavozlala in da bi prevzela glavno breme borbe proti Sovjetski zvezi v Varnostnem svetu, to pa tem prej, ker bo skoraj Mao Ce Tungov delegat zamenjal Cangkaškovega... «Titi prihajajo in odhajajo, Rusija in Kitajska pa ostaneta vedno».

Toda «Daily Worker» ni bil sam. Gesla sovjetske delegacije so bila takšna, da jih je lahko dobro izkoristilo tudi drugo reakcionarno časopisje. «World Telegram» je četrtega oktobra prinesel iz Lake Successa, da «Tito zares pripravlja osvoboditve Stepince, da bi dobil glasove Južno-amerikancev.» «Daily Compass» pa je že naslednjega dne prejel vest iz Rima, da «sporoča Vatikanu, da bo moral Tito storiti še mnogo več, če resnično hoče papeževu prijateljstvo», da bo moral v celoti spremeniti politiko do Vatikana.

Stvar s Stepincem pa je bila kmalu pojasnjena. Delegat Cilea je izjavil tiskcu, da so izmišljene vse vesti, ki govore o nekakšnih predvolivnih pogajanjih v zvezi s Stepincem. Rekel je, da je stvar Stepinca jugoslovanska notranja zadeva in da bodo južnoameriške države glasovale za jugoslovansko kandidaturu v Varnostni svet ne glede na to, kako bo Jugoslavija rešila vprašanje Stepinca.

Na natocelvanje v zvezi z neodvisnostjo jugoslovanskih narodov je odgovoril tov. Kerdelj šefu «New York Timesa» 3. oktobra. Dejal je: «Sovjetska zveza nas je tega že davno lažno obtožila, toda ne verjamem, da je temu nasečel klor koli, razen ljudje, ki so pripravljeni, da podreje enakopravnost, neodvisnost in suverenost svoje dežele neki drugi deželi».

Iz gesla, kako bo baje angloameriška večina izvolila Jugoslavijo v Varnostni svet, so se norčevali celo zapadni časopisi. Pisali so: «Kolikor je nam znano, tudi Sovjetska zveza sedi v Varnostnem svetu, ker ima tudi soglasnost kapitalističnih držav. Razmerje kapitalističnih in komunističnih držav v OZN je namreč še vedno 52:6. Brez naše večine ne more v OZN nihče nič izglasovati».

Na gesla in laži o tako imenovanih namenih Jugoslavije, da bi v Varnostnem svetu razbijala OZN, pa je bila najboljši odgovor aktivnost jugoslovanske delegacije na IV. zasedanju OZN, ki so jo vsi pošteni ljudje smatrali kot dejanski prispevek miru med narodi. Takta je bila usoda gesel, ki jih je sovjetski blok namenil naprednemu svetu, ne glede na to, da so glasila Informbiroja in njegovih vztrajala na geslih, ki so jih dobila iz Moskve.

Kaj pa je rekla sovjetska delegacija reakcionarjem? Kakšno taktiko je pripravila proti njim? Kakšna gesla si je izmišljila zanje?

Američanom so bile namenjene te-le insinuacije in obrekovanja: «Pravite, da so Jugoslavlani miroljubni. Ali se res več ne spominjate letal, ki so jih ti «miroljubni» Jugoslavlani sestrelili 1946. leta? . . . Eventualna jugoslovanska izvolitev bo privedla OZN v krizo . . . Sovjetska zveza bo prisiljena izstopiti iz OZN, zakaj jugoslovanska kandidatura danes je nesramno izzivanje Sovjetske zveze... Pa tudi sicer bo navzočnost Jugoslavije v Varnostnem svetu onemogočala vsak sporazun tudi o drugih vprašanjih...»

Za oportuniste, bojazljivce in birokrate so bila preračunana taka-le gesla: «Saj Američani ne bodo glasovali za Jugoslavijo. Hočejo le speljati Jugoslavane na tenak led, potem pa bodo pustili na cedilu Jugoslavane in vas, ki boste glasovali za Jugoslavane... Američani ne bodo šli proti gentlemenškemu sporazumu, ki pravi, da nobena velesila ne bo glasovala za tiste, ki ni kandidat druge velike sile... Tudi Arabci ne bodo glasovali za Jugoslavane, ker bi se jim to moglo hučo maščevati, če bi na primer sami kdaj kandidirali za isto mesto, pa bi nekdo proti njihovi volji vsilil na njihovo mesto Izrael... Jugoslavlani sami spoznavajo, da stvar ni dobra, in se pogajajo s Čehi, da bi se v skrajnem trenutku umaknili v korist CSR, če bi Čehi rekli pri Stalinu besedo v korist Jugoslavije...»

Videz je, da Jugoslavlani ne bi nič nasprotovali, če bi namesto sedeža v Varnostnem svetu dobili mesto v Ekonomsko-socialnem svetu...»

Ta in podobna gesla so našla odmev samo pri zakrkljenih sovraznikih miru in pri strahopetcih, sejalcem negotovosti v svetu pa so dajala obilo gradiva za izzivanje zmešnjave.

«New York Herald Tribune» je na primer pisal 29. septembra, da bi «Sovjetska zveza bila gotovo do skrajnosti razdražena, če bi bila Jugoslavija izvoljena, in da to ne bi prineslo nič dobrega OZN in narodom sveta», da «podpora puntarju, ki se je uprli ruskega kolosu, sicer ni kršitev listine OZN», da pa bo «gotovo še bolj izmalicičila sistem OZN in ga spremenila v bojišče živčne vojne». V isti sapi pa je trdil pisec članka, da bi «zmaga Tita v OZN pomenila za ZDA nove obveznosti». «New York Times» je dan kasneje dodal: «Jugoslavlani niso samo spravili Rusov v bes, marveč so razbili pred javnostjo tudi Angleže in Američane».

Toda ljudje, ki trezno mislijo in ki so mirnih živcev, se niso ustrašili nobenih groženj. Sploh jih niso jemali resno.

V odgovor grožnji, da bo Sovjetska zveza izstopila iz Varnostnega sveta, če bo Jugoslavija izvoljena, se je v ameriških listih pojavila taka-le karikatura: Visoki sovjetski državnik sloni ob oknu kluba Varnostnega sveta in varuje vhod. Pri vratih pa se je pojavil Jugoslovčan, ki trka in hoče noter. Sovjetski visoki državnik se zelo razjezi in zažuga angloameriškim diplomatom, ki sede za njim: «Ce tega pustite noter, bom skočil skozi okno». Komentar pod karikaturu dodaja: Navzoči pa lovijo visokega sovjetskega državnika za besedo in ga sprašujejo: «Ali boš možbeseda?»

Namestnik ameriškega delegata v Varnostnem svetu Ross je dejal novinarjem takole: «Gola neumnost je misliti, da bi Sovjetska zveza zapustila OZN v primeru, če bo Jugoslavija izbrana v Varnostni svet».

V birokratskih krogih OZN pa grožnja, da bo SZ izstopila iz OZN, če bo Jugoslavija izvoljena v Varnostni svet, ni ostala brez odmeva. Toda spričo splošnih simpatij, ki jih je uživala jugoslovanska delegacija, se je umaknila tudi birokracija OZN. Vendar pa je «News Week» še 14. oktobra prinesel vest, kako so baje najvišji uradniki Generalnega sekretariata opozorili Achesona, «da bi mogla izzvati izvolitev Jugoslavije v Varnostni svet zelo hude posledice, če ne celo konec OZN, ker so jih baje obvestili sovjetski uradniki, ki delajo v OZN, da sovjeti nameravajo izstopiti iz OZN, če bi bila Jugoslavija izbrana v Varnostni svet».

Trygve Lie se je začudil, ko je to prebral. Dejal je, da ne ve, ali ni morda res naredil kaj podobnega visoki uradnik OZN, in dodal, da to vsekakor ni bilo ne lepo, ne lojalno. Tako je hotela sovjetska delegacija izbrati proti Jugoslaviji celo aparat OZN, strašče birokrate, da so v nevarnosti njihove dobro plačane službe, češ da izvolitev Jugoslavije ogroža obstoj OZN.

Toda «New York Herald Tribune» je še istega dne zapisal: «Brez ozira na to, ali so se neki uradniki OZN udeležili kampanje proti Jugoslaviji ali ne, ni nobena tajnost, da sovjetska delegacija in delegacije njenih satelitov zelo aktivno opominjajo razne delegacije, da bi neuspeh kandidacije CSR in jugoslovanska zmaga zadala OZN zelo resen udarec».

V imenu Arabcev je odgovoril na izmišljotine, ki so se širile iz okolice sovjetske delegacije, delegat Saudske Arabije, ko je izjavil novinarjem, da bodo Arabci glasovali za FLRJ.

Tudi laž v zvezi z izmišljenimi pogajanjimi med Jugoslavlani in Čehi se je kmalu razpočila kot mehur, čeprav so Čehi ves čas do volitev v Varnostni svet igrali vlogo «pridne ovce» in niso rekli ob nobeni priliki nič žalega na račun zapadnih, baje zato ne, da bi pokazali, kako idiličen mir bi bil v Varnostnem svetu — vsaj, kar se njih tiče, — če bi oni sedeli tam. Ta maneuver je propadel tem prej, ker je prav tiste dni pljusnil na Češkem novi val preganjanja vseh, ki niso bili brezpogojno «za politiko Sovjetske zveze», kar so zapadni bogato izkoristili.

S tem pa še ni izrpan program laži in pritiska na delegacije v zvezi z jugoslovansko kandidaturo za Varnostni svet. Kakor so poročali časopisi, je sovjetska delegacija ponudila Američanom sporazum o vprašanju Grčije, alko Američani ne bi podpirali jugoslovanske kandidature. Toda Američani so

ji odgovorili kratko in jasno, da soveti v Grčiji nimajo več kaj prodajati, ker so že vse razprodali, da pa oni (Američani) nič ne nasprotujejo, če se hočejo soveti res pogovoriti o ostalih vprašanjih, toda v tem primeru (naj dajo vse blago na mizo).

«Kar pa se tiče Jugoslavije», je bilo rečeno tistega dne na tiskovni konferenci v ameriški delegaciji, «delegacija ZDA nima namena, da bi spremenila svoj sklep, in bo še naprej podpirala kandidaturu Jugoslavije».

Tudi to ni zaustavilo hajke sovjetske delegacije. Celo Wallaceov «Daily Compass» je prinesel 14. oktobra vest, kako so poslale delegacije sovjetskega bloka pisma vsem delegacijam in zahtevale, «naj se zavrne kandidatura Jugoslavije, opozarjajoč, da je sovjetski kandidat CSR, in poudarjajoč, da se v Varnostni svet volijo kandidati z ozirom na zemljepisne predele, h katerim spadajo».

Sovjetski delegati pa so razen tega tudi osebno pritiskali na nekatere delegate in jih snubili proti Jugoslaviji. Tako je novinar Hohenberg objavil v «New York Postu» 15. oktobra 1949 pod naslovom «Sovjeti prošijo Perona, naj postane Tito Amerike», zgodbo, kako je Višinski snubil Arcea, argentinskega delegata. Hohenberg je med drugim zapisal: «Višinski je dejansko odšel prečalec v dokazovanju svoje ljubezni do diktatorja Perona... Napol je Peronu kot vodji prve dežele, ki se je izmuznila izpod škornja angloameriškega imperialističnega bloka in ki gre po svoji posebni poti. Na koncu tega slavnospava pa je Višinski vprašal Arcea, ali bi Argentina podprla pri volitvah v Varnostni svet CSR namesto protisovjetske Jugoslavije... Arce je malo pomislil o sovjetski ponudbi, nato pa je odgovoril, da mu je zelo žal, toda da bo Argentina glasovala za Jugoslavijo».

Nihče iz sovjetske delegacije ni nikoli demantiral Hohenberga. Za to v sovjetski delegaciji niso imeli časa.

Blizu se je dan volitev, zato je bilo treba napeti vse sile, da se do kraja izkoristi čas, kar ga je bilo.

Višinski je menil, da bo vsaj njegov glas kaj zalegel. Za 18. oktober je sklical vse novinarje pri OZN. Prečital jim je dolgo izjavo o volitvah v Varnostni svet, o dosedanjem lojalnem obnašanju Sovjetske zveze. «Mi vedno pošteno glasujemo!» je vzkliknil. Poudarjal je, da so volitve v Varnostni svet «precej težka in delikatna zadeva, ker je dejansko 54 kandidatov, izbranih pa jih je lahko samo šest; da je zaradi tega potrebno «popolno soglasje in zvestoba tradiciji, naj se novi člani volijo na osnovi pravilne zemljepisne razdelitve»; da je treba spoštovati gentlemenški sporazum, naj vsaka geografska skupina predloži svojega kandidata; da so Jugoslovani plačani, ko se rinejo v Varnostni svet, da je vse to prav za prav samo plod zakulisnega dogovora med ZDA in Jugoslavijo ter izzivanje Sovjetske zveze in dežel ljudske demokracije; da je «sovjetski kandidat CSR», ker «CSR, Poljska, Ukrajina, Belorusija niso niti malo manj, ampak celo znatno več prispevale kakor pa tisti, ki se hvalijo s tem».

Ko je neki novinar vprašal, ali mar Jugoslavija ni v vzhodnoevropskem predelu in ali bi bila Sovjetska zveza za jugoslovansko kandidaturu, če bi ne bilo znanega spora med FLRJ in SZ, se je Višinski razjezil in vprašal, kdo je ta provokator. — Odgovora na vprašanje pa ni dal.

Kaj je smisel izjave Višinskega dva dni pred volitvami v Varnostni svet?

Ta izjava pomeni predvsem, da nobena dežela v vzhodni Evropi, ki neče podrediti svoje politike sovjetski vladi, ne more biti izbrana v Varnostni svet; da ima Sovjetska zveza neomejene pravice v tem predelu sveta; da bi OZN morala molče dati pristanek za sovjetski pritisk na drugo neodvisno deželo; da bi morala molče priznati, da mali državi, ki pride v spor z veliko državo, ni pomoči.

To pa bi pomenilo z drugimi besedami, da se pravica veta lahko raztegne tudi na volitve v Varnostni svet; da je svet razdeljen na bloke, in da je vsaka uspešna borba za splošen mir in varnost na svetu nemogoča.

Zato se je moral izjaloviti tudi ta poslednji napor Višinskega. Nič ni pomagalo niti to, da ga je podprla «Pravda», ko je 18. oktobra zapisala: «ZDA in zapadne sile podkopujejo moč Varnostnega sveta, ko nelegalno vsiljujejo provokacijsko Titovo kliko, ki bo vsekakor poskušala, da bi preprečila delo Var-

nostnega sveta, ker bo služila svojim ameriškim gospodarjem».

Na nesmisle Višinskega in «Pravde» je že 19. oktobra odgovoril s kratko izjavo Acheson, rekoč, da ima Jugoslavija vse pogoje za izvolitev v Varnostni svet; da je vzhodnoevropska, slovanska in socialistična dežela in da ji je po sovjetskem mnenju potrebna samo še nadvlada Kremlja, kar pa po listini OZN ni potrebno za članstvo v Varnostnem svetu. («Daily News», 19. X. 1949.) «New York post» je 19. oktobra pripomnil samo to-le: «Rusi bodo vsekakor zelo nezadovoljni, če bo zmagal Tito, toda nihče zavoljo tega ne pada v paniko, ker tukaj pravijo: «Prava reč!» «New York Herald Tribune» pa je posmehljivo dodal: «Višinski je hotel preplašiti članice OZN. Dejansko pa je samo priznal, da je Jugoslavija glede glasov za Varnostni svet daleč pred CSR... Na konferenci, ki jo je imel Višinski, je jasno prišlo do izraza dejstvo, da se Sovjetska zveza boji jugoslovanske zmage». Sicer pa izgleda, da so tudi v Moskvi takrat že znižali ton. «Pravda» in «Izvestja» sta namreč prinesli samo vest o tiskovni konferenci Višinskega, njegovo izjavo pa sta natisnili le v posnetku, t. j. kot dopis iz New Yorka. Zato je Višinski na dan volitev govoril samo še o tem, da Jugoslavija ni predstavnik vzhodnoevropskih držav. Jugoslavije je pri prvem glasovanju dobila en glas pod dvotretjinsko večino, na drugem pa 39, t. j. en glas več. CSR je dobila devetnajst glasov in je izpadla iz kandidatne liste.

Volitev Jugoslavije v Varnostni svet je bila gotovo najbolj razburiliv dogodek na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN. Izvolitev pa je bila sprejeta s splošnim in navdušenim odobravanjem.

«Kaj bo zdaj naredila Sovjetska zveza?» To je bilo vprašanje, katerega so si vsi vseprek postavljali. «New York post» je 21. oktobra v članku pod naslovom «Tito je zmagal», zapisal: «To je edini primer, ko so tisti, ki so glasovali, nestrpno pričakovali, kaj bo storil oni, ki je izgubil. Ruski način reševanja stvari namreč ni tak, da bi po porazu pošiljali čestitke zmagovalcem».

Toda vsa stvar se je končala zelo klavirno za Višinskega. Ko je govoril drugič, in to proti pravilom procedure, je prišel navzkriž celo s predsednikom zasedanja Romulom. Ker se ni pokoril niti tretjemu opozorilu predsedništva, mu je Romulo izključil mikrofone in prevajalce, nakar je Višinski naglo zapustil dvorano skupno z Manuiskim, ki je utegnil samo še toliko, da se je ves togoten odrekel mesta v Ekonomsko-socialnem svetu — v korist CSR.

Listi so naznanili jugoslovansko zmago s senzacionalnimi naslovi. Seveda poraženci še zdaj niso popustili. Sirili so vesti, da bodo že naredili svoje, ko bodo januarja novi člani zavzemali svoja mesta v Varnostnem svetu. Toda tudi tega ni nihče resno jemal. «New York Times» je pisal 21. oktobra: da Sovjeti tudi takrat ne bodo podvzeli nobenih drastičnih ukrepov. «ker bi s tem več izgubili, kakor pa dobili».

Splošna ocena na zapadu je bila: sovjetski poskusi, da bi vsiljevali sklepe Generalni skupščini, so že enkrat propadli; sovjetska dominacija na Balkanu je oslabiljena; okreplil se bo «titoizem» na vzhodu in na zapadu.

Celo reakcionarni «Christian Science Monitor» je zapisal: «Dejstvo, da je Jugoslavija izbrana v Varnostni svet, govori o tem, da večina svetovnega javnega mnenja podpira maršala Tita v njegovi borbi z moskovskim Politbirojem... Ko je uspešno vodila borbo za mesto v Varnostnem svetu, je Jugoslavija pokazala Sovjetski zvezi, da se ne boji niti sovjetskih groženj, niti sovjetskih not... Brez dvoma je vse to. Ruse razdražilo bolj kot kar koli, kar se je doslej zgodilo v OZN».

Na vse to pa je prišel dopis iz Moskve, katerega je objavil «New York Times» 24. oktobra pod naslovom «Rusija podčrta svojo vdanost OZN» in kjer citate: «Pravda» in «Izvestja» sta objavili deklaracijo, v kateri se podčrta, da bo Sovjetska zveza še bolj kot doslej podpirala OZN kot sredstvo za zagotovitev miru in varnosti na svetu... Sovjetska lista poudarja, da prav izvolitev Jugoslavije v Varnostni svet, ki kaže na poizkuse Angloameričanov, da bi se OZN oslabila, govori, kako zelo je potrebno, da se Sovjetska zveza z odločneje bori za krepitev OZN...»

Tako so grmenju Višinskega odvezli vsak smisel in verodostojnost tudi tisti, od katerih je pravičeno pričakoval le pomoč in odobrenje. Sovjetska politika v OZN je doživela resen

neuspeh, položaj sovjetske delegacije v OZN pa se je zelo omejila.

Porasla in povečala pa se je moralna avtoriteta OZN; poglobila se je enotnost OZN. Združeni narodi so na ta način protestirali proti politiki izsiljevanja in groženj. Okrepil se je občutek varnosti pri vseh narodih sveta. Jasno je rečeno vsem bodočim napadalcem, da bo vsak poskus vsiljevanja hegemonije nad drugo deželo v današnjih pogojih na vsak način naletel na mednarodni odpor, brez ozira na to, ali ima napadalec ali napadeni takšno ali drugačno družbeno ureditev» (Djilas).

V tem trenutku je izvolitev Jugoslavije resen prispevek za doslednejše spoštovanje tistih demokratičnih in miroljubnih načel Listine OZN, brez katerih si trajnega miru ni mogoče zamisliti.

Ugled FLRJ je visoko porasel v OZN in v svetu sploh. Potrjena je pravilnost politike KPJ in jugoslovanske vlade in upravičenost načel, za katere se jugoslovanski narodi bore. Jugoslovanski narodi morejo zdaj že z večjim zaupanjem graditi lepšo bodočnost svojih socialističnih domovini, ker so napadalcem prisiljeni priznati Jugoslaviji enakopraven položaj v Varnostnem svetu, v ustanovi, ki ima ogromno moralno moč, da lahko zelo točno ugotovi, kdo je napadalec in razkrinkujoč agresorje drž, netilce vojne vsaj do neke mere na uzi.

Že na prvih sejah Varnostnega sveta 1950. leta je Jugoslavija dokazala, da ji je kot članu Varnostnega sveta pred očmi le iskrena borba za ohranitev miru in okrepitev mednarodne varnosti v svetu. Pokazalo pa se je tudi že na prvih sejah Varnostnega sveta 1950. leta, da je sovjetski reflektor, katerega naj bi se Jugoslavija bala, ugasnil že na drugi seji Varnostnega sveta. Sovjetski delegat je namreč zapustil zasedanje Varnostnega sveta, čim ni bil na njegov prvi mig odstranjen delegat Kuomintang.

Za jugoslovansko delegacijo ni bila lahka stvar, imeti vedno pravilno stališče v tako zamotanem mednarodnem položaju in v pogojih, ko je Sovjetska zveza sklenila, da nasilno uniči vse, kar so naši narodi v težki borbi izvojevali in s krvavimi žulji zgradili, samo zato, ker jugoslovanski narodi branijo svojo neodvisnost in enakopravne odnose med socialističnimi državami.

Pravična stvar, za katero se borijo narodi Jugoslavije, je bila zanesljiv kašipot in jugoslovanski delegati so kaj kmalu nastopali s tolikim zaupanjem in s tako gotovostjo, da se je na zasedanju često govorilo: «Vražji so ti Jugoslovani. Tako nastopajo, kakor da je njihova država stara šestdeset, ne pa samo šest let. Odkar ne poslušajo sovjetov, še bolj pametno govorijo kakor prej».

Prijatelji miru in sodelovanja med narodi so z velikimi simpatijami in spoštovanjem spremljali delo jugoslovanske delegacije. Informburo in drugi neprijatelji FLRJ pa so zlobno čakali, da bi ujeli kakšno kost za glodanje. Toda sovražniki so bili večkrat prisiljeni na molk in umik. Odlika jugoslovanskih delegacij je bila vedno, da se nikoli niso omejevale samo na glasovanje, ampak so po vsakem važnejšem vprašanju tudi nastopale, postavljale svoje zahteve in sklepe, kajti na IV. zasedanju OZN v New Yorku je bilo glede na dejstvo, da je že leto in pol divjala borba voditeljev Sovjetske zveze proti FLRJ, to še bolj nujno.

Jugoslovanska delegacija ni imela to pot nikogar, s katerim bi se posvetovala — razen svojo vest, interese jugoslovanskih narodov in mišljenje naprednega javnega mnenja. Ni pa imela tudi nikogar, komur bi morala odgovarjati za svoja dejanja — razen svoji vesti, jugoslovanskim narodom in naprednemu javnemu mnenju. Prav zato, ker je jugoslovanska delegacija poslušala samo svojo vest in klic miroljubnih množic Jugoslavije in vsega sveta, je bilo njeno nastopanje tako globoko načelno, neizprosno do laži in hinavcev, odkritosrečno, nesebično. Nepristransko javno mnenje vsega sveta je tako ocenilo vse, kar je storila jugoslovanska delegacija na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN, od predloga resolucije «O pravicah in dolžnostih držav» in govorov jugoslovanskih delegatov, od stališča, katero je zavzemala jugoslovanska delegacija po vprašanju tehnične pomoči ekonomsko zaostalim deželam, pa do načel, ki jih je zastopala v vprašanju spora okrog atomske bombe in oborožitve, glede tako imenovane

Male skupščine o tako zvanem grškem vprašanju, glede obtožbe Romunije, Bolgarije in Madžarske pred OZN, o vprašanju novih članov OZN, glede svobode informacij, straže OZN in v pogledu obrambe demokratičnih načel v vprašanih postopkih OZN.

Tako je na konec koncev ocenil delo jugoslovanske delegacije na IV. zasedanju OZN tudi Informburo, ko je skrbel za 29. november 1949 tri nove resolucije, ki se razlikujejo od dosedanjih predvsem po priznavanju, da je dosedanja pritisk na FLRJ sramotno propadel in da so se začele odpirati oči poštenim ljudem po vsem svetu.

Dovolj je, če se zaustavimo le na najvažnejših vprašanih, ki so jih pretresali na IV. zasedanju OZN, in da na teh primerih pokažemo, kako in zakaj se je borila jugoslovanska delegacija in z njo vred resnični prijatelji miru ter kako in zakaj so se borili imperialisti, predvsem pa sovjetska delegacija. S tem pa ni rečeno, da nas manj zanima to, kaj so delali zapadni imperialisti. S tem je rečeno le to, da nam je delo zapadnih imperialistov na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN že davno poznano in da je to, kar so oni delali in kar delajo, ko branijo svoj imperializem in ko se bore proti naprednemu gibanju in proti napredni družbeni ureditvi, zakon njihovega razkroja — da pa nam je to, kar je počela sovjetska delegacija na IV. zasedanju, novo v toliko, ker je na tem zasedanju, sovjetska diplomacija prvič v svoji zgodovini zašla v tak škripec, da še s tako lepo izbranimi besedami in gesli ni mogla več prikrivati svojega nedemokratičnega in nepravilnega stališča in nemiroljubnih ciljev. Predlog Višinskega za pakt velikih in jugoslovanski načrt resolucije o pravicah in dolžnostih držav dajeta o tem zelo zgovorno sliko.

Oglejmo si to zadevo nekoliko podrobneje. Znano je, da so prišle doslej sovjetske delegacije še na vsako zasedanje OZN s kakšnim originalnim predlogom, katerega so postavile v središče svojega delovanja in s katerim so često spravile zapadne imperialiste v dokaj težak položaj. Molotov je jeseni 1946. leta okrepil v miroljubnih ljudeh vsega sveta vero v mir in presenetil svet s svojim poznanim predlogom za razorožitev, za prepoved atomske bombe in za kontrolo atomske energije. Leto dni kasneje je prizadejal precej glavobola vojnim hujskačem s svojo zahtevo, naj se sprejmejo sklepi in narede ukrepi proti netilcem vojne. Zapadni tisk je sodil ta dva predloga kot «velike bombe» Sovjetske zveze. Jeseni 1948. leta pa je vrgel Višinski «malo bombo» — predlog, naj velike države zmanjšajo svojo oborožitev za eno tretjino. Eno leto kasneje pa Višinski ni imel niti «male bombe», pač pa je zbral vse dosedanje predloge v nov predlog, v katerem zahteva: prvič, naj se zapadni imperialisti, posebej pa Anglo-američani, obsodijo kot netilci vojne, drugič, naj se prepove atomska bomba in naj se postavi mednarodna kontrola nad atomsko energijo, in tretjič, naj pet velikih podpiše pakt velikih. Ker je Višinski nabral ideje za svoj nov predlog iz vseh dosedanjih predlogov Sovjetske zveze «za zaščito in ohranitev miru», so novinarji in zapadni delegati imenovali ta njegov predlog «omnibus». In res, v predlogu Višinskega je bil nov le poziv ostalim velikim silam — prav za prav Ameriki — za dogovor velikih za neke vrste nadvlado nad malimi.

V povojni praksi sovjetske diplomacije ni nikoli doslej prišlo tako jasno do izraza načelo, ki ga je zastopal Stalin že na Jalti, kakor pripoveduje Ed. Stettinius, ameriški zunanji minister med drugo svetovno vojno, ki se je udeležil konference na Jalti. V svoji knjigi «Roosevelt in Rusi. Konferenca na Jalti» piše Stettinius: «Stalin je dejal, da bi bilo smešno verjeti, da bi mogla tako mala država, kot je na primer Albanija, imeti enak glas, kakor trije veliki. Izjavil je, da je pripravljen skupno z Anglijo in ZDA ščititi pravice malih držav, da pa ne bo nikoli pristal, da bi male države kakor koli ocenjevale kakršno koli dejanje katere koli velike države. Roosevelt in Churchill sta tedaj odgovorila, da se strinjata, naj trije veliki nosijo glavno odgovornost za mir, da pa je treba vladati zmerno in spoštovati pravice malih narodov. «Jugoslavija in Albanija in take male države ne zaslužijo, da bi se sedele za isto mizo», je na to izjavil Stalin. Vprašal je: «Mar želite, da bi imela Albanija iste pravice kakor ZDA? Kaj je storila Albanija v tej vojni, da bi zaslu-

žila podoben položaj. Mi trije moramo odločiti, kako bomo ohranili mir, in miru ne bo, dokler se mi ne dogovorimo, da ga ustvarimo». Churchill pa je na to izjavo takole odgovoril: »Orel bi lahko dovolil malim ptičjem, naj pojejo in mu ne bi bilo treba biti mnogo mar zavoljo tega.« Ko je nekdo predložil, da bi se tudi Francija kasneje pridružila trem velikim, je Stalin z nasmeškom dejal, da je to skrajno ozek klub, katerega lahko pridejo le države s petim milijonim vojakov». (Edvard P. Stettinius, Roosevelt and the Russians, the Yalta conference, New York, 1949, str. 112, 128.)

Kako je svet sprejel predloge Višinskega za pakt velikih na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN? Bevin in Acheson sta dolgo molčala. Stalni delegat ZDA pri OZN Austin je bil prvi ameriški državnik, ki je spregovoril. Rekel pa je le to, da je predlog Višinskega gola propaganda in da Amerika nima nič proti, če se »o tej zadevi začne diskusija za propagando«, čeprav on, Austin, sodi, da narodi že imajo Listino OZN, in da tudi Rusi lahko plodno sodelujejo na osnovi te Listine, če so njihove želje za mirom zares iskrene.

Zapadni novinarji so po stari navadi sejali splošno nezaupanje, nekateri pa so stvar tudi prav ocenili. »New York Times« je zapisal 24. septembra: »Ta predlog bo ostal brez smisla, dokler se Zpad ne prepriča, da Sovjetska zveza dejansko želi sodelovanje.« Drugi so pisali: »Višinski je ponudil Američanom: Podelimo svet. Toda malo je verjetno, da ga bodo poslušali. Delegati Čilea, Kanade in še nekateri so ocenili ta predlog Višinskega za hinavski in za dokaz nasprotja med besedo in dejanjem. Pri tem so s prstom kazali na odnos sovjetske vlade s FLRJ.

Nekateri drugi predstavniki malih kapitalističnih držav v Lake Successu so govorili: »Najhujše, kar se lahko zgodi malim, je, če se veliki med seboj dogovorijo. Dokler se oni prepirajo, malj lahko vsaj nekaj izmoledujejo.

Tovariš Kardelj je izjavil 26. septembra v svojem glavnem govoru: »Jugoslovanska delegacija ima v bistvu pozitivnem stališču do tega predloga, kakor do vsakega predloga, katerega cilj je okrepitev miru. Toda jugoslovanska delegacija sodi, da bo predloženi pakt dejansko resen prispevek miru le v tem primeru, če bo pristop k njemu odprt vsem državam, ki bodo to želele, kajti v vprašanju miru so zainteresirane vse države, velike in male... Mi sodimo enakopravno sodelovanje manjših dežel v vseh naporih za okrepitev miru za neobhoden pogoj, da bi mir bil ne samo mir za velike sile, ampak mir enakopravnih narodov, mir za vse, ne pa samo za tiste, ki imajo v svojih rokah največ sile.

Znano je, da je bila ta izjava povod za brezobzirno oštevanje in podtikanje vzhodnih delegacij. Začel je Manuileski, za njim pa so besedičili vsi vzhodni delegati na IV. zasedanju in vsi pisuni komunističnih in ostalih informbirojevskih glasil in radijskih postaj po vsem svetu. Jugoslovanska delegacija se s tem vriščem ni spuščala v prepir. Zapačni novinarji so oblegali Jugoslovane s kopico vprašanj: Ali bodo Jugoslovani predložili svoje popravke na sovjetski predlog, ali pa bodo predložili svojo posebno resolucijo? Ako ne bodo storili ne eno, ne drugo, ali bodo glasovali za sovjetsko resolucijo? Jugoslovanska delegacija je kmalu odgovorila enim in drugim. Sedmega oktobra je predala osnutek: »Deklaracije o pravicah in dolžnostih držav.

Ceprav je informbirojevska propaganda imenovala ta predlog anarhistično-utopističen, »trockistično-nihilističen«, vendar poštenim ljudem ni mogla zapreti ust. Tudi imperialistični tisk je prinesel vest o jugoslovanskem predlogu na prvem mestu in pod velikimi naslovi »Jugoslovani zahtevajo enakopravnost med narodi: »Jugoslovanska delegacija graja vmešavanje velikih v zadeve malih; »Jugoslavija se bori za pravico samoobrambe«. Francoski delegat je izjavil na seji, da ima »jugoslovanski predlog mnogo zanimivih idej«. Delegati malih držav niso skrivali simpatij za ta načrt, dasi ga odkrito nihče ni upal braniti, ker so bili proti tako Rusi kakor Angleži in Američani.

Vprašanje dolžnosti in pravic držav je zelo važno ideološko vprašanje, ki se že štiri leta nahaja pred OZN. Postavila ga je kot dopolnilo Listini OZN delegacija Paname 1946. leta na zasedanju v Londonu. Kasneje je bila določena posebna komisija, ki naj bi pregledala panamski predlog. Ta

komisija pa je storila le eno: vrgla je iz panamskega predloga vse, »kar je ščitilo male države«. Zato je bilo nujno, dvigniti glas v zaščito malih in ogroženih. Bilo je popolnoma naravno, da naredi ta korak ravno jugoslovanska delegacija.

Zakaj so delegati malih držav pozdravili jugoslovanski osnutek? Zakaj je Informburo ostal brez besede? Zakaj so se imperialisti postavili proti? Sleherni izmed 25 členov, kolikor jih vsebuje jugoslovanski osnutek, daje na to vprašanje del odgovora, vsi pa celotnega. § 3 pravi na primer: »Vsaka država je dolžna priznati in spoštovati pravico naroda vsake druge države, da sam odreja oblike svoje državne in družbene ureditve in da suvereno vlada, brez vsakega ekonomskega, političnega in vojnega pritiska ali vmešavanja drugih držav ali mednarodnih organizacij.« § 6. govori: »Vsaka država je obvezana vzdrževati miroljubne in prijateljske odnose z drugimi državami in preprečevati sleherni aktivnost, ki bi bila naperjena proti drugim narodom, proti njihovi časti, ki bi žalila njihovo dostojanstvo in natolcevala druge države.« § 11. opozarja: »Sleherna država se je dolžna vzdržati organizacije, izzivanja in podpiranja državljanskih vojn in neredov ali terorističnih dejanj na ozemlju druge države; prav tako pa je tudi dolžna preprečiti na svojem ozemlju organizacijo dejavnosti, ki bi bila usmerjena na izzivanje, organiziranje ali podpiranje državljanskih vojn ali neredov in terorističnih dejanj v drugih državah.« Proti vsem napadalcem je usmerjen § 13, ki ugotavlja: »Napadalna vojna je prepovedana in predstavlja zločin nad mirom. Države so se dolžne vzdržati tako napadalne vojne kakor vsake druge uporabe oborožene sile kot sredstva svoje nacionalne politike, razen v primeru samoobrambe.« Za njim nič ne zaostaja § 17, ki svari: »Vsaka država se je obvezala vzdržati se grožnje ali uporabe sile in ekonomskega ali političnega pritiska proti suverenosti, teritorialni nedotakljivosti ali politični in ekonomski neodvisnosti drugih držav ter vsakega drugega ukrepa, ki je nasproten redu, kakršnega ugotavlja Listina OZN in mednarodno pravo. Za pravice narodov, ki so se uprli napadalcem in okupatorjem, pa se bori § 20, ki zahteva: »Vsaka država je dolžna napadenemu in okupiranemu narodu, ki se bori za svojo neodvisnost na osnovi načela samoodločbe narodov, priznati pravico bojujoče se stranke, ko organizira svojo državno oblast in vojsko.«

Kako vse drugače zvene gesla današnjih voditeljev VKP (b) in SZ, ki pridigajo: »Brez neposredne akcije Sovjetske armade ni osvoboditve.« To se pravi: Brez sovjetske okupacije ni socializma!

Kakšna je bila usoda jugoslovanskega predloga? Veliki so govorili, da je osnutek sicer dober, da pa ni neobhoden, ker je že izdelan osnutek, ki ga je napisala posebna komisija OZN, da ni čas prikladen za to, da so mnogo važnejša in nujnejša vprašanja in miroljubnih sil veliki niso mogli kar tako pomesti z jugoslovanskim predlogom. Morali so privoliti, da pride predlog na glasovanje. Glasovalo pa se je v bistvu o tem, ali naj jugoslovanski osnutek ostane na dnevnem redu ali ne.

Pri prvem glasovanju je bil velik del malih za, veliki pa vsi proti. Ker ni bilo dovolj glasov, se je glasovalo drugič. Američani, ki so videli, da je velik del delegacij bil že pri prvem glasovanju za to, da jugoslovanski osnutek ostane na dnevnem redu, so se pri drugem glasovanju vzdržali glasovanja. Sovjeti in Angleži pa so bili še vedno proti. Tudi to pot jugoslovanski osnutek še ni dobil dovolj glasov.

Glasovalo se je še tretjič. Predlog, naj tudi jugoslovanski osnutek ostane na dnevnem redu, je dobil potrebno večino. Američani so to pot glasovali za ta predlog, sovjeti in ves sovjetski blok in Angleži pa so se vzdržali. Nihče ni imel poguma, da bi glasoval proti. Tako je bila sprejeta s 34 glasovi resolucija, ki poziva vse države, naj do 30. junija 1950. leta predložijo pripombe na načrt deklaracije, ki jo je izdelala komisija OZN in na jugoslovanski osnutek.

Kako pa je bilo s predlogom Višinskega? Očitno je bilo, da razen komentarjev, ki so se pojavili takoj po govoru Višinskega, ni bilo nič več govora o tej zadevi. Toda vprašanja, ki so bila na vrsti pred tem predlogom, so bila že skoraj izčr-

pravna in manjkalo je samo še nekaj dni do takrat, ko je bilo treba začeti z diskusijo tudi o predlogu Višinskega.

Spet je prvi spregovoril «New York Times». V njem bere mo 10. oktobra tudi trditve, da so nekatere delegacije mnenja, da «je treba sovjetski predlog enostavno odbiti», medtem ko druge, med njimi tudi ameriška, sodijo, «da je treba namesto sovjetske sestaviti popolnoma novo resolucijo». Pri tem je «New York Times» opozorjal predvsem na nedoslednost Višinskega, ko kliče anatemo na Anglo-američane kot na netilce vojne, istočasno pa jim ponuja «palč miru velikih», in pa na to, da se v predlogu Višinskega ne omenja nobeno učinkovito sredstvo za dejansko mednarodno kontrolo nad atomsko energijo.

Ze tri dni kasneje, 13. oktobra, pa so vsi časopisi prinesli vest, da bo ameriška delegacija predložila Generalni skupščini kot protipredlog resolucijo, v kateri «bo poudarjena potreba doslednega spoštovanja načel Listine OZN in čim tesnejšega sodelovanja vseh dežel, članic OZN». Predvsem pa, da bodo Američani zahtevali «naj vse države spoštujejo mirovne dogovore, naj sodelujejo z vsemi ustanovami OZN in naj se pokorijo sklepom organov OZN, predvsem pa sklepom komisije OZN».

Mesec dni potem so Američani in Angleži res razdelili med ostale delegate svojo resolucijo o «bistvenih pogojih miru», v kateri pozivajo vse države, naj spoštujejo osnovne ljudske pravice, svobodo političnega prepričanja, naj se vzdržujejo od uporabe nasilja za izzivanje državljanskih vojn, naj bodo zmerne v uporabi veta, naj sodelujejo v dviganju življenjskega standarda, v naporih za razorožitev in naj žrtvujejo del nacionalne suverenosti, kolikor bo potrebno za dejansko mednarodno kontrolo atomske energije itd. Navedene točke iz skupne anglo-ameriške resolucije jasno kažejo, kako so zapadni imperia listi znali izkoristiti neprincipialno in reakcionarno stališče sovjetske delegacije na IV. zasedanju. Vrnili so med demagoška gesla o miru, varnosti in svobodi tudi najbolj reakcionarne in protiljudske namere.

Sele po objavi angloameriške resolucije se je začela prava borba okrog predloga Višinskega. Da bi bila stvar še bolj neordna, je bil prav tiste dni imenovan maršal Sovjetske armade Rakosovski za vrhovnega poveljnika poljskih oboroženih sil, bil postavljen za člana Politbiroja CK Poljske delavske partije in celo za stalnega člana Vrhovnega sveta Republike Poljske, v katerem lahko sedi po poljski ustavi poverjenik oboroženih sil samo, kadar je vojna.

Med delegacijami in novinarji je završalo. Časopisi so bili polni vesti o skorajšnji vključitvi Poljske v Sovjetsko zvezo, o novih čistkah in preganjanjih na Češkem, o tem, kako sta Rakoski in Ana Pauker v nemilosti, kako bodo Bolgari sodili Trajču Kostovu in pok. Dimitrova — po zapovedi iz Moskve.

Potem pa je 29. novembra prišla še najnovejša resolucija Informbiroja. Angleški delegat Mac Neil je tudi to skrpčevalo takoj izkoristil, da bi se ponorečeval iz predlogov Višinskega. «V Budimpešti ste podpisali manifest vojne», mu je klical, «hočete pa mir petih velikih». Kanadski delegat Pearson se je pridružil Mac Neilu: «Zaustavite poskuse Informbiroja, ki teži za tem, da bi zrušil druge vlade in ustanove. Vzhodno Evropo ste spremenili v nestabilno, nemirno in eksplozivno področje sveta... Iz letošnjih gesel za obletnico Oktobrske revolucije ste izbrisali zahtevo, naj se spoštujejo mednarodni dogovori. Namesto tega ste postavili kot osnovo sovjetske zunanje politike sedanjost moč sovjetskega bloka, ki jo podpira gibanje za mir pod vodstvom komunizma». Ameriški delegat Austin je zaklical: «Odprite okno in vrata narodom sosednjih držav. Ne skrivajte ostalega sveta pred vašimi narodi. Strašite z vojno, da bi držali na uzdi nepokorne». Nekdo drug ga je dopolnil: «Zakaj ne dovolite Romuniji, Madžarski in Bolgariji, da bi same prišle semkaj, ko jih kliče OZN, da bi povedale svoje mnenje in opravičilo na obtožbe, ki se dvigajo proti njim? Jasno, to vam je potrebno zato, da bi jih sprli z vsem svetom, ker bi jih potem morda lažje prepričali, da jim brez Sovjetske zveze ni življenja».

V takih okoliščinah ni bilo lahko braniti najbolj pravičnega stvar. Se težje pa je bilo braniti dvoumen predlog Višinskega.

Zato ni čudno, da so delegati sovjetskega bloka pogosto izgubili ravnotežje.

Prvi je govoril Višinski nad dve uri. Potem so se razvrstili ostali. V bistvu niso povedali nič novega. Oštevali so na levo in desno. V kopici žaljivk so izginjale tudi napredne ideje, za katere so se sicer borili delegati sovjetskega bloka. Jugoslovanski delegat tov. Djilas je pozdravil to, kar je bilo naprednega v njihovih nastopih, ostro pa je udaril po hinavščini in flustriral to na vrsti primerov iz odnosov sovjetske vlade do FLRJ. Odgovor Višinskega pa je bil: «Fašist, provokator!»

Višinski in vsi iz sovjetskega bloka so se sčasoma vsem tako zamerili s svojim nastopom, da nihče — razen njih — ni rekel niti ene besede v prid predloga Višinskega. Zapadni so uporabljali nadvse ostre izraze. Sovjetski predlog so odbijali v celoti in dajali duška svojemu protisovjetskemu razpoloženju. Hote ali nehoti pa so tudi odkrivali golo resnico o sedanjih politiki sovjetske vlade.

Ob obletnici deklaracije OZN je ameriški delegat Austin razvijal tudi poslednje misli: «Poslušajoc predstavnik Sovjetske zveze v OZN so se delegati na IV. zasedanju Generalne skupščine prepričali, da so fašisti, imperialisti, netilci vojne in vrsta podobnih priimkov, izrazi, ki se nanašajo na jugoslovanske komuniste... skratka, na vsakega, kdor se ne strinja s cilji Kremļa... V primeru Jugoslavije so zbrisane tudi poslednje sledi spoštovanja do malih držav, pa tudi če v njih vladata komunisti in čeprav so prej bile priznane kot ljudske demokracije».

Kanadski delegat Pearson pa je rekel 2. decembra: «Narodni Jugoslavije so stavili na kocko svoje življenje, da bi se osvobodili sovjetskega pritiska... Nadejam se, da bo Sovjetska zveza kot prispevek miru zapustila načelo agresivne intervencije v zadeve drugih dežel, preden bo prepozno».

Tako se je iz debate o predlogih Višinskega polagoma izluščil kot glavno vprašanje problem sovjetskega pritiska in pretenj neodvisnosti FLRJ.

Višinski je odgovarjal delegatu za delegatom. Če je je mogel, se je zraven tudi norčeval. Sicer pa je zmerjal. Zdaj se je obrnil k ameriški delegatu, češ: »Vi gospod Austin, sedite tukaj kot svinga in nič ne rečete.« Potem je nazival kanadskega delegata: »Gospod senator.« Čeprav ta ni bil senator. Nato je zmerjal čilskega delegata kot hlapca Američanov, Kitajca kot človeka brez domovine, Mac Neilu pa je citiral iz zbirke basni Krilova basen o »Obrekovalcu in kači«, kjer je modri Kalif presodil, da ima obrekovalec več strupa kot pa kača. (Sebe je primerjal s kačo). Zmerjal je, če je videl koga, da zeha med njegovim nagovorom, češ: «Zehajte, zehajte, ampak rečem vam, kdor poslednji zeha, najboljše zeha.» Na koncu pa je prosjačil nekako takole: »Pravite da nam razen Listine OZN ni potrebno ničesar drugega. Toda ruski pregovor pravi: »Cim bolj zabeliš kašo, tem boljša je! Kača' ne bi tudi mi to našo kašo, to našo Listino še malo zabelili z nekim posebnim dogovorom, na primer z dogovorom petih o ohranitvi miru?« Da bi bil bolj prepričljiv, je povedal anekdoto o kalifu, ki je baje dal sežgati vse knjige, razen korana, ker je dejal, da so nepotrebne, ko pa Mohamed uči, da je v koranu vse, kar je človeku potrebno.

Toda Zpad je ostal gluha. Razen arabskega delegata, ki je protestiral »zavojio žalitve kalifa in sejanja verske mržnje«, se ni nihče oziral na triurni govor in na izjave Višinskega. Edino angleški delegat Showcross, drugače javni tožilec Anglije, (kakor nekoč Višinski v Sovjetski zvezi), je hudomušno pripomnil: »Pri nas pravijo, da v stiski še hudič biblijo na pomoč kliče. »a-ko zdaj dela Višinski.«

Drugi pa so pirovali od veselja, ker so pritisnili Višinskega v obrambo. Devetindevdesetj so naštevati, kje vse in kdaj je Sovjetska zveza baje prekršila sporazum v Teheranu, na Jalti, v Potsdamu. Petindevdeseti so naštel, kje in kdaj je Sovjetska zveza baje zlorabila pravico veta. Trindevdeseti so ponovili, kako Sovjetska zveza noče sodelovati v organih in organizacijah OZN, naštevajoč Mednarodni biro dela, Unesco, Organizacijo za prehrano in poljedelstvo, Svetovno zdravstveno organizacijo, katero hočejo sovjeti zapustiti z izgovorom, da so administrativni stroški preveliki. Izjavljali so: »Jasno, komunizem cvete na tlu bede in pomanjkanja. Zato Sovjetska zveza noče sodelovati v teh organizacijah. Zato se je borila do poslednjega diha proti pro-

gramu tehnične pomoči ekonomsko zaostalim deželam, kakor ni uvidela, da so vsi proti njej.»

Oglasil se je tudi Američan Austin, ki ga je Višinski imenoval sfiga. Obtoževal je: »Cilj sovjetskih napadov na druge narode je ta, da bi se okrepila kontrola in policijski ukrepi proti opoziciji doma. Cilj je, da bi se sovjetski narodi prepričali, da so jih obdali sovražniki od vseh strani. Cilj je, da bi se vsem nagnal strah v kosti, da bi se laže izvedlo čiščenje in likvidacija nezadovoljnih in vseh ljudi, katerih mnenje se razlikuje od uradnega mnenja.»

Mac Neil je kazal s prstom na rezultate volitev v Avstriji, na Norveškem, v New Yorku in drugod, kjer so komunisti porazno izgubili. Govoril je »To je rezultat politike pritiska in pete kolone.«

Proti koncu, ko se je diskusija še bolj razvnela, so tudi mali odločneje nastopili. Grenko so obtoževali politiko velikih. Filipinski delegat je opozoril, da danes niti ne gre več za delitev na velike in male, ampak za delitev sveta med dve veliki državi, ki se borita za svetovno gospodstvo in ogrožata varnost v svetu. »Ne bi bilo varno, dati samo njim v roke vprašanje miru«, je dopolnil Filipinca neki delegat iz Južne Amerike.

Zapadni imperialisti so na te kritike modro molčali, Višinski pa se je še enkrat javil k besedi. Dovolil je, da so ga potisnili v obrambo. Tako je stvar dokončno pokopal. Razen tega je storil nekaj propagandnih napak. Napadel je rajnega Wilsona kot neumnega človeka. Kljubovalno je branil tezo, da je revolucija, posebno v ZDA, mogoča samo, če se nasilno razbije buržoazni državni aparat. Spuščal se je do grobih osebnih žalitev in cenenih domislic.

Nekateri listi so ga primerjali s »staro filmsko zvezdo, ki je izgubila čar nastopanja, zato pa zdaj zbija šale, ker hoče še naprej biti interesantna«. Drugi so zlobno primerjali »današnje nezabelfene govore utrujenega Višinskega z nekdanjimi blestečimi intervencijami in humora polnimi diskusijami z njegovim kolegom po poklicu Angležem Showcrossom«.

Manuilski je prepričeval zapadne delegate, kako je na zapadu glad, nered in kriza. Oni pa so se mu smejali. Ko je šla diskusija že h koncu, je Manuilski izjavil 22. novembra, da bi k paktu velikih lahko pristopile tudi druge države, dasi je točno osem tednov prej imenoval tov. Kardelja provokatorja zaradi tega, ker je tovariš Kardelj zahteval to, kar je zdaj Manuilski sam od sebe nudil in razprodajal. Mislil je, da bo na ta način vsaj nekaj rešil. Vendar so današnje nemiroljubno početje sovjetske vlade in nastopi delegatov sovjetskega bloka odvzeli tudi Manuilskemu moralno pravico, govoriti o miru. Ti postopki so zakopali Višinskega in mnogo pripomogli, da je bila lažna anglo-ameriška resolucija sprejeta z ogromno večino, kot malokateri sklep OZN. Zanj je glasovalo 53 delegacij. Pet delegacij sovjetskega bloka je bilo proti. Jugoslovanska delegacija se je vzdržala glasovanja, ko se je glasovalo v celoti, po posameznih točkah pa je tako-le glasovala:

Dala je svoj glas načelu, naj vse članice OZN spoštujejo Listino OZN, naj ne uporabljajo sile v nasprotju z načeli Listine OZN, naj ne grozijo s silo in naj ne ogrožajo drugih dežel, naj izpolnjujejo mednarodne obveznosti in dogovore naj delajo za dvig življenjskega standarda delovnega ljudstva, naj se vsestransko udeležujejo dela v OZN, naj spoštujejo človeške pravice in osnovne svobode. Glasovala je proti zahtevi, naj se države odpovedo dela svoje suverenosti, baje zavoljo lažje kontrole atomske energije, proti točki, ki zahteva, naj se »dvignejo vse ovire za neovirano sodelovanje in menjava izkušenj in informacij med narodi, ker tako prva kot druga točka skrivata za lepimi besedami tendenco vmešavanja v notranje zadeve drugih narodov. Vzdržala pa se je glasovanja glede točke, ki poziva, naj vse članice sodelujejo v vseh organih OZN, ker je vsem dobro znano, da so med temi organi tudi taki, ki jih je angloameriška večina vsilila OZN in svetu in ki niso nič prispevali k miru, ampak ga samo kalé (n. pr. Balkanska komisija, Komisija za Korejo, Komisija za Indonezijo, Mala skupščina).

Kako je glasovala sovjetska delegacija? Nobeden, tudi še tako napreden in sprejemljiv predlog v angloameriški reso-

luciji ni dobil sovjetskega glasu. Sovjeti so glasovali proti ali pa so se glasovanja vzdržali. Prav tako so storile delegacije Belorusije, Pokrajine, Poljske in Češkoslovaške.

Istočasno se je glasovalo tudi glede predloga resolucije Višinskega. Edino pet delegacij sovjetskega bloka na čelu z Višinskim je glasovalo zanj. Jugoslovanska delegacija je glasovala proti točki, ki predlaga »pakt petih velikih«, pri večini ostalih točk pa se je vzdržala. Pri sovjetski točki, ki zahteva, naj se nespornostmi in spori rešujejo mirno in naj se države ne zatekajo k sili in groznji, je tudi jugoslovanska delegacija glasovala pozitivno. Pri drugih točkah pa to ni bilo mogoče. Ne moreš namreč obsoditi za vojno, hujšaštvo Angloameričanov, obenem pa molčati o tem, kar počenja sovjetska vlada. Ne moreš kriviti samo Zapada, če še vedno ni nobenega sporazuma o vprašanju prepovedi atomske bombe in mednarodne kontrole atomske energije, ko pa niti na Zapadu niti na Vzhodu niso pristopili k temu vprašanju iskreno miroljubno in principialno.

Američani imajo atomske bombe in želijo, da jih drugi v tem ne bi dosegli ali pa prehiteli. Zato bi na vsak način hoteli čimprej postaviti kontrolo nad vsem, s pomočjo česar se lahko pride do atomske bombe, da bi videli, kaj se drugod dela, da jih ne bi kdo iznenadil. Sovjeti vsekakor nimajo toliko atomskih bomb kakor Američani. Zato bi oni radi, naj se na vsak način prepove atomsko orožje, kontrola atomske energije pa naj bi bila taka, da bi se kljub kontroli lahko še kaj na skrivaj naredilo.

Toda kaj kmalu je bilo jasno, zakaj predvsem je bila potrebna Trumanova izjava »atomske eksplozije v Sovjetski zvezi«. Takrat je bila nedelja in vse nedeljsko časopisje je bilo polno člankov, katerim je bila skupna ta-le misel: »Dejstvo, da ima Sovjetska zveza atomsko bombo, bo pospešilo, da se Kongres sprejme odlok za polni program pomoči za oborožitev Zpadne Evrope.« Ze 4. oktobra pa je Truman zahteval, naj Kongres podvoji atomske proizvodnje. Na osnovi te zahteve je odobrena za 1950. leto vsota 30.000.000 dolarjev v to svrhu. Istega dne je Baruch opozoril na nujnost mobilizacijskega načrta »za vsak primer«. Sprejeti so sklepi o pošiljanju orožja deželam Atlantskega pakta. Bila je zelo ostra debata med vodstvi mornarice in aviacije. Zmagala je aviacija in z njo zagovorniki atomskega bojevanja.

Višinski je prvič spregovoril o tej stvari 18. oktobra, ko je na tiskovni konferenci svaril ves svet, naj ne voli Jugoslavije v Varnostni svet. Rekel je, da je Molotov že 1947. leta rekel na pravi obletnici Oktobrske revolucije, da ima Sovjetska zveza atomsko orožje. Glavno besedo pa je Višinski prepustil Malenkovu. Ta je v slavnostnem govoru na čast 7. novembra dejal: »V glavah imperialistov je atomska energija le sredstvo za proizvodnjo smrtonosnega orožja; sredstvo za zastraševanje, instrument za pritisk. Toda je in mora biti v rokah sovjetskega ljudstva močno orodje tehničnega napredka, kakšnega svet še ni videl.«

Gesla, ki jih je dal Malenkov, so bila posledaj osnova govorom vseh delegatov sovjetskega bloka glede vprašanja atomske bombe in energije. V berlinskem listu pod sovjetsko kontrolo se je pojavil prav iste dni slavospev sovjetski znanosti, ki z atomsko energijo »predstavlja gore, neplodne puščave spreminja v cvetlične vrtove, inenja tokove rekam«. Jasno, da so novinarji takoj tekli k Višinskemu in ga vprašali, ali je to resnica. Višinski jim je odgovoril, da tako hudo ravno ni, da za zdaj v Sovjetski zvezi s pomočjo atomske energije samo rušijo gore, da pa imajo tudi prave atomske bombe. »Nič več in nič manj, kakor nam jih je potrebno«, je dejal Višinski.

V takem ozračju so na IV. zasedanju debatirali o prepovedi atomskega orožja o kontroli atomske energije in o zmanjšanju oborožitve.

Znano je, da je na III. zasedanju Generalne skupščine OZN v Parizu 1948. leta bila sprejeta resolucija, ki naroča šestim stalnim članom Komisije za atomsko energijo — Kanadi, Kitajski, Franciji, Angliji, Sovjetski zvezi in Ameriki, naj se sestanejo in naj pogledajo, ali je mogoče najti osnovo za sporazum o mednarodni kontroli atomske energije in njeni uporabi za miroljubne namene ter o izločitvi atomskega orožja in nacionalne oborožitve. Prav tako je znano, da je angloameriška večina v tej komisiji izglasovala konec julija 1949.

Jeta sklep, da se prečkinejo seje Komisije, «dokler se ne najde osnova za sporazum». Z istimi glasovi je bil odbit tudi sovjetski kompromisni predlog, naj se podpišeta istočasno dve konvenciji, ena o prepovedi atomskega orožja in ena o kontroli atomske energije.

Brez uspeha je ostal tudi sovjetski predlog s III. zasedanja Generalne skupščine OZN, naj bi pet stalnih članov Varnostnega sveta zmanjšalo svojo oborožitev za eno tretjino in vrglo iz svoje oborožitve atomsko bombo. Komisija za klasično oborožitev je 1. avgusta 1949 sklenila le to, da je treba izvršiti popis oborožitve držav članic OZN.

Na taki stopnji so bili ti problemi, ko so prišli pred IV. zasedanje Generalne skupščine OZN. Debata se je vodila v glavnem v medsebojnem obtoževanju Zapada in Vzhoda. Predlagana je bila cela vrsta osnutkov za rešitev tega vprašanja. Videlo se je, da imale in odvisne države občutijo to zadevo kot grožnjo miru in veliko breme in da iskreno želijo, naj se že enkrat reši.

Najdlje je šel, sicer nerealen, toda simpatičen predlog delegacije Haitija, ki je med drugim zahtevala, naj se atomsko orožje prepove, naj se uničijo vse naprave za proizvodnjo atomske bombe, naj se prijavijo in stavijo pod kontrolo vsi viri surovin za atomsko energijo in vsa podjetja, ki bi se mogla izkoristiti za izdelovanje atomskega orožja, naj se izbere komisija 12 članov, ki bi najkasneje do 31. julija 1950. leta izdelala načrt konvencije in deklaracije v zvezi z dolžnostmi in pravicami držav v vprašanju atomske energije.

Indijska delegacija je predlagala, naj Komisija za mednarodno pravo izdela načrt «Deklaracije o pravicah in dolžnostih držav in posameznikov v zvezi z vprašanjem razvoja atomske energije v miroljubne svrhe in z izključenjem atomske bombe iz nacionalne oborožitve».

Argentinska delegacija je pozivala v svoji resoluciji stalne člane Komisije za atomsko energijo, naj se vsaj začasno sporazumejo. Kot minimum sporazuma je predvidevala dogovor, da se atomsko orožje ne bo uporabljalo v agresivne namene.

Toda velike države se niso strinjale niti s tako medlimi sklepi. Vsaka stran je vztrajala na svojem. Sovjetska delegacija je predložila resolucijo, v kateri, jasno, na prvem mestu poudarja, da «pada vsa odgovornost za dosedanje neuspehe na ZDA in Anglijo, kateri nočeta prepovedi atomske bombe», potem pa stavlja Komisiji za atomsko energijo nalogo, naj ponovno začne sestavljati resolucije Generalne skupščine iz 1946. leta in naj pripravi za istočasni podpis konvencijo o prepovedi atomske bombe in konvencijo o kontroli atomske energije. V imenu angloameriške skupine pa je bila predložena kanadsko-francoska resolucija, ki zahteva, naj vsi narodi sodelujejo v razvijanju atomske energije v miroljubne namene, naj se postavi mednarodna kontrola in naj se prepove atomska bomba, predvsem pa «naj se vse dežele odrečejo enega dela svoje suverenosti v toliki meri, da bi se omogočila varnost in mir v svetu».

Debata, ki se je razvila na osnovi teh predlogov, je pokazala, da nobena velika država ni iskreno pristopila k temu vprašanju. Seveda so svoje prave namene skrbno skrivale v lepo doneče fraze, ali pa jih izostrile v napade na nasprotnika.

Francoski delegat je poudarjal, da zapadne sile postavljajo na prvo mesto mednarodno varnost in šele potem svojo suverenost. Kanadski delegat je obtoževal Sovjetsko zvezo, da ne daje garancije miru. Ameriški delegat je vztrajal na kontroli in poudarjal, kako bi Sovjetska zveza rada le druge kontrolirala, sama pa zaprla vsa vrata v svojo deželo. Anglež je govoril, kako bi se Sovjetska zveza rada sporazumela samo v vprašanju prepovedi atomske bombe, ker je tu njena slaba točka. Gangkajskov delegat je radodarno nudil «del suverenosti svoje dežele v interesu mednarodne varnosti» in obtoževal Sovjetsko zvezo, da stavlja svojo suverenost nad vse. Višinski je vrnil kuomintangovcu, da lahko razsipa tu, česar več sam nima, kot ciganki je iz raztrganih žepov sredi zime na grgišča prodajal toploto. Sicer pa je obtoževal Američane, da

si v svoji ekspanzionistični politiki hočejo osvojiti ne samo atomsko proizvodnjo, ampak tudi celokupno ekonomiko drugih dežel. Govoril je, da je Sovjetska zveza za kontrolo, ampak za tako kontrolo, ki ne bo ogrožala suverenosti Sovjetske zveze in v imenu katere ne bo kontrolna komisija stalno «mohila nos v sovjetski lonec in volada, kaj se v njem kuhaja». Višinski je bil za «periodično inspekcijo». Njegovo stališče je bilo predmet raznih domislic in karikatur v ameriških časopisih. Debata je od vsega začetka krenula po napačni poti. Namesto o ohranitvi miru in varnosti v svetu, se je razvil prepir med velikimi. Ostalim pa ni ostalo nič drugega, kakor rotiti velike naj vsaj atomsko bombo izključijo, če že mislijo, da se na vsak način morajo bojevati; naj bo vojna vsaj «kolikor se da humana», ne pa množično klanje z atomsko bombo.

Tu se je oglasila jugoslovanska delegacija. Izjavila je, da se o vprašanju atomske bombe ne more razpravljati ločeno od splošnega problema vojne in miru in da je naloga OZN, da se bori za mir in proti agresivni vojni, ne pa za neko »humano vojno«. Omenila je, da bi bilo do prihodnjega zasedanja OZN dobro organizirati posebno telo, ki bi imelo na razpolago potrebne podatke in strokovnjake za izdelavo predloga o kontroli atomske energije.

Ta predlog je podprla Venezuela in predložila, naj se izbere posrednik. Toda veliki so ostali trdovratni pri svojem in so odbijali vsak predlog, ki ni šel v račun njihovim hegemonističnim načrtom. Pri glasovanju je bila sovjetska resolucija odbita z ogromno večino, z isto večino je bil sprejet sklep, naj šest stalnih članic Komisije za atomsko energijo še naprej poskuša najti osnovo za sporazum. Podobno usodo je doživel problem zmanjšanja oborožitve. Francoski in norveški delegat sta predložila resolucijo, ki pravi, naj Varnostni svet kljub nesoglasju stalnih članov Varnostnega sveta »nadaljuje preko komisije za klasično oborožitev študij za zmanjšanje klasične oborožitve in oboroženih sil, pozivajoč vse člane Varnostnega sveta k sodelovanju».

Sovjetska delegacija je na koncu pristala, naj se izvrši najprej le popis oborožitve, brez konkretnih ukrepov za zmanjšanje oborožitve. Toda poskušala je vključiti semkaj tudi kontrolo atomske energije, ki je v diskusiji o atomski bombi propadla. Zato so zapadni delegati odbili vse skupaj, Jugoslavija se je v obeh primerih vzdržala in ni glasovala.

Jugoslovanska delegacija je imela precej iniciative pri vprašanju tehnične pomoči ekonomsko zaostalim deželam in pri vprašanju tako imenovane Male skupščine.

Vprašanje ekonomskega razvoja nezadostno razvitih dežel je bilo med najvažnejšimi vprašanji na IV. zasedanju Generalne skupščine OZN. Dejstvo, da se na eni strani, predvsem v ekonomsko naprednih deželah, kopiči blaginja in cvete napredek, na drugi strani pa je vrsta odvisnih, napoli odvisnih in kolonialnih dežel, ki so zaradi svoje zaostalosti vedno izrabljane, predstavlja stalem vir nemirov in možnosti mednarodnih zapletljivajev. Močnejše države se namreč ne zadovoljujejo samo s tem, da izkoriščajo prirodna bogastva zaostalih dežel in da tam iščejo dober trg za svoje izdelke, ampak stremijo, da bi svoj vpliv razširile na nova in nova področja, in vedno bolj hlepe za tem, da postanejo v podrejenih deželah popolni gospodarji, kar spretno zakrivajo pod plašč raznih bilateralnih sporazumov »enakih možnosti«, »politične sornišljenosti« in podobno.

Zato je vprašanje ekonomske in tehnične pomoči preko OZN zaostalim deželam, posebno pa manjšim, kolonijam in polkolonijam, izredno važno. Na ta način se umaknejo slabše dežele vsem neugodnostim, ki jih imajo vsi bilateralni dogovori in vsaka pomoč na politični osnovi in vsi ukrepi diskriminacije, h katerim se zatekajo vse močnejše države, če manjše, ki so od njih kakor koli odvisne, niso dovolj pokorne. Zato so bile vse manjše države že na zasedanju Ekonomskega socialnega sveta avgusta 1949 v Zenevi za program tehnične in ekonomske pomoči preko OZN

(Nadaljevanje prihodnjic)